Dagens mest akutte trussel

Taler
Jan Petersen

Dato
16 oktober 2002

Sted
Stortinget

Omstendigheter
Utenrikspolitisk redegjørelse

President,

Internasjonal terrorisme og spredningen av masseødeleggelsesvåpen utgjør dagens mest akutte trussel mot internasjonal fred og sikkerhet. Det er denne erkjennelsen som siden 11. september i fjor har samlet det overveldende flertallet av verdens land i kampen mot dem som med slike midler vil ramme samfunnets grunnverdier og dermed undergrave menneskeverdet og vår demokratiske samfunnsform.

Den internasjonale oppmerksomheten er i dag i første rekke knyttet til uklarhetene rundt Iraks masseødeleggelsesvåpen og deres leveringsmidler. Denne usikkerheten er i seg selv en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet.

Alvoret i situasjonen forsterkes ved at regimet i Bagdad har vært villig til å bruke denne type våpen for å nå sine mål. To ganger har Irak invadert naboland, og har drept flere tusen egne borgere og iranske soldater med kjemiske våpen. Vi må derfor være forberedt på at det irakske regimet i en gitt situasjon nok en gang vil kunne gjøre bruk av slike våpen dersom det ikke blir fratatt mulighetene for dette.

Irak har siden avslutningen av Gulf-krigen i 1991 vært pålagt av FNs Sikkerhetsråd å medvirke til en total destruksjon, fjerning eller uskadeliggjøring av sine masseødeleggelsesvåpen og deres leveringsmidler. Rådet har også beordret Irak til å sørge for uhindret adgang for FNs våpeninspektører. Kravene til Irak er nedfelt i en rekke bindende resolusjoner fra Sikkerhetsrådet.

Like fullt har vi - fra USA og andre nærstående allierte - fått opplysninger om at

Irak fortsatt har tilgang til kjemiske og biologiske våpen. Irak skal også ha et aktivt atomvåpenprogram og innen kort tid være i stand til å utvikle kjernefysiske våpen dersom regimet får tilgang på høyanriket uran. Vi har i tillegg blitt gjort kjent med at Irak har leveringssystemer som gjør det mulig å angripe nabolandene med slike masseødeleggelsesvåpen. Disse opplysningene er også grundig omtalt i uavhengige forskningsrapporter.

Men den eneste sikre måten å bringe visshet i spørsmål knyttet til irakiske masseødeleggelsesvåpnene er gjennom en full og uhindret gjennomføring av våpeninspeksjoner i landet. For Sikkerhetsrådets medlemmer - herunder Norge - er hovedutfordringen nå å sikre troverdige inspeksjoner. Inspeksjonene er ikke målet i seg selv, men et middel for det internasjonale samfunn til å forsikre seg om at Irak ikke lenger disponerer masseødeleggelsesvåpen.

Etter president Bush' tale i FNs generalforsamling 12. september har Irak sagt seg villig til å la våpeninspektørene returnere uten betingelser.

Det er for tidlig å si om Iraks angivelig betingelsesløse samtykke innebærer en reell holdningsendring og en imøtekommelse av kravene om fullt samarbeid med FN. All erfaring tilsier dessverre at løfter fra regimet i Bagdad må ses på med en betydelig grad av skepsis.

Lederen for våpeninspektørene, Hans Blix, har hatt drøftelser med irakiske representanter om de praktiske ordninger i forbindelse med gjenopptakelse av inspeksjonene. I følge Blix er det fortsatt visse uavklarte spørsmål. Blix foretrekker selv at UNMOVICs mandat er helt avklart før inspektørene reiser inn. Dette er også min holdning.

Vi bør ha en klar og utvetydig resolusjon fra Sikkerhetsrådet, med en klar og entydig tidsplan, som grunnlag for nye inspeksjoner. Et annet viktig element i en slik resolusjon er fri tilgang for inspektørene overalt i Irak. Dette vil måtte innebære at Sikkerhetsrådet må oppheve avtalen mellom Irak og FN fra 1998 om spesielle prosedyrer for inspeksjon av de såkalte presidentpalass-områdene, dersom ikke Irak selv erklærer at de vil se bort fra avtalen. Disse områdene inkluderer flere hundre bygninger. Poenget er at ingen bygninger eller områder kan gis immunitet mot inspeksjon dersom vi skal få visshet i spørsmålene knyttet til Iraks masseødeleggelsesvåpen. Vi kan ikke ha et inspeksjonssystem med huller.

De foreløpige drøftelsene i Sikkerhetsrådet har vist at det er en voksende erkjennelse i Rådet av at presset på Irak må styrkes. Likeledes er høstens generaldebatt i Hovedforsamlingen blitt preget av at verdenssamfunnet ikke lenger vil finne seg i at Irak ignorerer bindende FN-vedtak. Det er med andre ord bred internasjonal enighet om at Sikkerhetsrådet engasjerer seg aktivt med sikte på full avskaffelse av Iraks masseødeleggelsesvåpen og leveringsmidler.

Det pågår nå konsultasjoner mellom de fem faste medlemmene av Rådet om elementene i en ny resolusjon. Det er helt avgjørende at de fem blir enige om en tekst. Ingen resolusjonsutkast ligger foreløpig på bordet - hvilket også forteller oss at konsultasjonene er preget av alvoret i den situasjonen man står overfor.

Et hovedtema, der det er uenighet blant de fem faste medlemmene, er om og når militær makt eventuelt skal benyttes dersom Irak fortsetter å ignorere Sikkerhetsrådets vedtak. Særlig USA og Storbritannia har tatt til orde for at det er nødvendig med et ris bak speilet, og at et nytt vedtak i Sikkerhetsrådet må inneholde et klart og utvetydig varsel om maktbruk hvis Sikkerhetsrådets pålegg ikke følges.

Det er ennå for tidlig å ha noen bestemt oppfatning av hvorvidt de fem vil kunne enes om et ultimatum mot Irak, som igjen vil danne grunnlaget for tvangstiltak dersom kravene ikke blir oppfylt.

Regjeringen legger to hovedhensyn til grunn for behandlingen av Irak-spørsmålet i Sikkerhetsrådet.

For det første er det maktpåliggende å arbeide for at målsetningen om avskaffelse av Iraks masseødeleggelsesvåpen og leveringssystemer for slike blir oppnådd uten bruk av militær makt. Derfor må Sikkerhetsrådets vedtak være utformet slik at det får den ønskede effekt i Bagdad. Etter vår oppfatning må det ikke etterlates den minste tvil om at manglende etterlevelse vil kunne få ytterst alvorlige konsekvenser for landet.

For det andre - enhver reaksjon mot Irak må være forankret i folkeretten. Sikkerhetsrådets krav til Irak er klare og presise. Vi legger stor vekt på at denne saken hører hjemme i FNs Sikkerhetsråd, og er tilfreds med at den nå behandles der.

Konsekvensene av militære tvangstiltak vil sannsynligvis bli ytterst alvorlige for Irak og landets befolkning. Følgene kan også bli betydelige for regionen og for samholdet i den brede koalisjonen mot internasjonal terrorisme. Dette gjør det desto viktigere at Sikkerhetsrådet står samlet slik at dets legitimitet, troverdighet og autoritet blir opprettholdt.

President,

Usikkerheten knyttet til masseødeleggelsesvåpen er dessverre ikke begrenset til Irak. Vi er kjent med at terroristgrupperinger har forsøkt å skaffe seg både kjernevåpen og kjemiske og biologiske stridsmidler. Terroranslagene i USA i fjor viste på en grusom måte at hensynsløse terrorister er i stand til å benytte ethvert redskap for å nå sine mål. Masseødeleggelsesvåpen i hendene på slike grupperinger gir derfor skremmende perspektiver.

Vi kan vise til en rekke konkrete og positive resultater i kampen mot internasjonal terrorisme. Trenings- og opplæringsleirene til terroristorganisasjonen Al Qaida er ødelagt. Taliban-regimet, som satte utviklingen i Afghanistan flere tiår tilbake, er nedkjempet. Gjenoppbyggingen av landet er kommet godt i gang. Selv om store utfordringer gjenstår i Afghanistan, er grunnlaget nå lagt for en positiv utvikling.

Men kampen mot internasjonal terrorisme er ennå ikke avsluttet. De forferdelige terroranslagene på Bali for noen få dager siden er en sterk påminnelse om akkurat dette.

Al Qaidas lederskap er fortsatt på frifot og deler av nettverket synes å være intakt. Al Qaida har til nå alltid operert med en lang tidshorisont og med høyst ulike fremgangsmåter. Vi må derfor fortsatt legge til grunn at de er i stand til å planlegge og gjennomføre omfattende terroraksjoner.

Kampen mot internasjonal terrorisme kan bare vinnes med en samlet innsats under ledelse av FNs Sikkerhetsråd. De militære tiltakene må gå hånd i hånd med politiske, diplomatiske, juridiske og økonomiske virkemidler.

Jeg er overbevist om at det internasjonale samfunn er beredt til å videreføre sitt engasjement for å bekjempe internasjonal terrorisme. Det gjelder både støtten til

gjenoppbyggingsarbeidet i Afghanistan og de militære operasjonene.

Sikkerhet og stabilitet er grunnleggende forutsetninger for å kunne lykkes i arbeidet med å gjenoppbygge det afghanske samfunnet og skape en bedre hverdag for befolkningen i Afghanistan. En stabil sikkerhetssituasjon er også avgjørende for at det sivile styret under ledelse av president Karzai skal kunne befeste sin stilling. Det er i et slikt perspektiv vi må se vår deltakelse i de militære operasjonene. Militære tiltak er avgjørende for å trygge sikkerheten i landet. Disse midlene går derfor ikke på bekostning av de ressursene vi bruker på humanitære tiltak og gjenoppbygging, men bidrar også til å støtte for dem.

Militæroperasjonene - både den USA-ledede militære koalisjonen og den internasjonale sikkerhetsstyrken (ISAF) - er nødvendige for å støtte opp under gjenoppbyggingsarbeidet og for å kunne drive effektiv hjelp i Afghanistan. I dette spørsmålet er vi helt på linje med FNs spesialutsending for Afghanistan, Lakhdar Brahimi.

Vi har et langsiktig perspektiv på vårt engasjement når det gjelder gjenoppbygging i Afghanistan. Behovene og utfordringene vil være store i lang tid framover. Vi er oss vårt ansvar bevisst og vil derfor fortsatt ha et høyt nivå på vår bistand. Varig sikkerhet kan heller ikke bygges uten en vellykket gjenoppbygging.

Gjennom vårt formannskap i støttegruppen for Afghanistan arbeider vi for å sikre en mest mulig effektiv humanitær hjelp til den afghanske befolkning og å støtte gjenoppbyggingsarbeidet i bred forstand. Støttegruppen har vist seg å være et nyttig redskap for giverlandskoordinering og for samordningen av FNs innsats.

Støttegruppen vil ha sitt årsmøte i Oslo i desember. Årsmøtet vil trekke opp rammene for bistanden i tiden fremover og på den måten bekrefte fortsatt politisk og økonomisk støtte til nødhjelp og gjenoppbygging i Afghanistan. President Karzai vil etter invitasjon fra Regjeringen delta på møtet, noe som gjenspeiler den vekt afghanske myndigheter legger på dette arbeidet.

President,

I Midtøsten er situasjonen vanskeligere enn på svært lenge. Israel fortsetter sin

hardhendte okkupasjon og en politikk med et ensidig fokus på sikkerhet. Palestinske myndigheter viser på sin side ikke tilstrekkelig vilje til å bekjempe selvmordsaksjoner og andre terrorhandlinger.

Situasjonen som utspiller seg er tragisk både for den palestinske og israelske sivilbefolkning. De siste to årene er over 600 israelere og over 1700 palestinere drept. Mange tusen er lemlestet. Hverdagen for både israelere og palestinere preges av angst, pessimisme og en vanskelig økonomisk situasjon. På palestinsk side har nesten all normal økonomisk aktivitet stoppet opp de siste månedene.

Dessverre viser partene liten evne og vilje til å opptre på en slik måte at de kan komme seg ut av den fastlåste situasjonen.

Regjeringen tar sterk avstand fra de vedvarende israelske militære angrep i tett befolkede palestinske byer og flyktningeleire. Slike aksjoner kan aldri gi Israel langsiktig sikkerhet. Det kan bare oppnås gjennom en politisk løsning. I våre kontakter med israelske myndigheter har vi da også understreket at slike angrep er uakseptable og at de legger nye hindringer i veien for dialog.

Vi fordømmer de palestinske selvmordsbombingene. Slike aksjoner torpederer enhver utsikt til kompromiss med Israel.

Det hviler et stort ansvar på det palestinske lederskap for å stanse disse meningsløse terrorhandlingene. Selv om mesteparten av det palestinske sikkerhetsapparatet etter hvert er ødelagt, er det vår oppfatning at president Arafat kan gjøre mer for å motarbeide terror. Han må klart og utvetydig fordømme slike aksjoner, og skape en bred politisk front mot enhver form for terror og voldsbruk. Det er derfor av avgjørende betydning at det internasjonale samfunn fortsetter å legge press på partene for å komme ut av den onde sirkel av vold og terror. Alt må gjøres for å få i gang en politisk prosess.

FNs Sikkerhetsråd krevde senest 24. september full stans i alle voldshandlinger og umiddelbar stans i alle israelske aksjoner, også mot president Arafats hovedkvarter. Norge var helt sentral i utarbeidelsen av teksten i Sikkerhetsrådets resolusjon 1435. Alle Sikkerhetsrådets medlemmer stemte for resolusjonsteksten med unntak av USA, som avsto.

Utfordringen også denne gang er å få gjennomført Sikkerhetsrådets pålegg. I

dette arbeidet spiller den såkalte Kvartetten med deltakelse av FN, USA, EU og Russland en helt avgjørende rolle.

Kvartetten har nylig vedtatt en skisse til en fredsplan som vil kunne lede til opprettelsen av en palestinsk stat i 2005. Kvartetten lovet samtidig å utarbeide en mer detaljert plan med mål og tidsfrister for de tiltak partene skal sette i verk.

Vi har tett kontakt med samtlige medlemmer av Kvartetten, og den har vår helhjertede støtte. Som formannskap for giverlandsgruppen AHLC koordinerer vi også vårt arbeid med Kvartetten. Samtidig opprettholder vi åpne og direkte kanaler til alle involverte parter.

Giverlandsgruppen AHLC har en sentral rolle i arbeidet for å bedre den humanitære og økonomiske situasjonen i Det palestinske området. Ifølge FN er annenhver palestiner avhengig av matrasjoner. Samtidig er barnedødelighet og underernæring økende. Fra før av vet vi at mer enn halvparten av den palestinske befolkning er uten fast arbeid.

Vi arbeider nå for at giverlandsgruppen skal møtes før årsskiftet. Vi vil dessuten drøfte vår egen bistand med palestinske myndigheter for å finne den riktige balansen mellom humanitære tiltak og langsiktig utviklingshjelp.

En tredje viktig kanal for den utenlandske innsatsen er den internasjonale arbeidsgruppen som bistår de palestinske myndigheter i deres reformbestrebelser. Norge koordinerer arbeidsgruppens virksomhet i Det palestinske området.

Den internasjonale gruppen ble etablert etter at den palestinske selvstyremyndigheten i sommer vedtok et ambisiøst reformprogram. Vedtaket var et viktig skritt i riktig retning ettersom en av lærdommene fra Oslo-prosessen er at det internasjonale samfunnet lenge ikke la tilstrekkelig vekt på demokrati og menneskerettigheter på palestinsk side. Reformprogrammet er i tråd med de ønsker og krav som verdenssamfunnet senere har stilt.

Israels beleiring og rasering av Arafats hovedkvarter i slutten av september har forsinket de pågående reformbestrebelsene. Det internasjonale samfunn forventer likevel at arbeidet fortsetter, og vi ser nå at palestinerne har truffet tiltak som viser vilje til å videreføre dette arbeidet. Det er positivt.

Selv om situasjonen er alvorlig, er det fortsatt håp. Det er i det internasjonale samfunn bred aksept for hovedelementene i en fremtidig fredsløsning. PLO/PA har anerkjent staten Israel. Israelske regjeringer, inkludert den nåværende, har i prinsippet godtatt etableringen av en palestinsk stat.

Den største utfordringen nå er derfor å få startet opp igjen en politisk dialog mellom partene. Vi erkjenner at utsiktene til å få dette til på kort sikt er mørke. Det er imidlertid viktig å huske at denne prosessen har vart lenge, og at den har vært preget av både fremskritt og tilbakeskritt. Vi må derfor bevare troen på at en løsning er mulig, og fortsette vårt arbeide for å bistå partene til å komme fram til en løsning.

President,

De utfordringer vi står overfor i de spørsmål som jeg har berørt krever mer enn noen gang et tett internasjonalt samhold. Den globale koalisjonen som ble etablert etter de grusomme terroranslagene i fjor er et klart uttrykk for viljen til felles handling. Det er nå viktig at vi nå bygger videre på dette samholdet. Bare gjennom felles innsats vil vi lykkes.

Kilde
http://odin.dep.no/odinarkiv/norsk/bondevikII/ud/taler/032171-090063/dok-bn.html

Emneoversigt
11. september, Irak, Terrorisme

URI
https://www.virksommeord.no/tale/dagens-mest-akutte-trussel